

Daar komen niet minder dan ongeveer 120 tot 130 van die punten op een vierkanten centimeter voor.

Wanneer de huid verwoest wordt door een of andere ongelukkige omstandigheid verdwijnen niet alle „zinnen“ even gemakkelijk.

In het ergste geval is natuurlijk alle „huidzin“ uit de huid weg.

Maar eerst is, bij een ongeluk, dat de huid treft, de pijn-gewaarwording verdwenen. We weten dat alle wel. Wanneer iemand een ongeluk gehad heeft, kan het voorkomen, dat op een bepaalde plaats van de huid hij „geen gevoel“ meer heeft, d.w.z., dat hij, bij een geringe speldprik, die niet voelt. Hij verloor zijn zin voor de smart. Maar dikwijls is er dan nog wel de mogelijkheid om koude, warmte of druk gewaar te worden.

Bij een ernstiger beleediging van de huid verdwijnen de mogelijkheden, om koude gewaar te worden, en tenslotte zijn de warmte- en de drukzin aan de beurt.

Buitengewoon interessant is het, na te gaan, welke de gewaarwordingen van de smaak zijn, voor een ieder, die van iets lekkers houdt.

Maar te kennen, de wijze, waarop God ons lichaam heeft gebouwd, om den smaak te kunnen hebben, om te kunnen proeven, — het is van meer interesse.

Natuurlijk liggen reuk en smaak zeer dicht bij elkaar, en ze zijn zeker aan elkaar verwant.

Maar toch geeft deze gedachte somwijlen aanleiding tot een misverstand.

Men meent immers gewoonlijk, dat de smaak enkel een kwestie is van de tong.

Nu is dat onjuist. Kinderen beneden het twaalfde jaar kunnen ook proeven met de wangen, en ook volwassenen kunnen bepaalde smaken proeven met het weke verhemelte en met de wanden (slijmvliezen) van de keel.

Dat kinderen ook kunnen proeven met de wangen, is volwassenen moeilijk te bewijzen.

Maar gemakkelijker gaat het, hun aan te tonen, dat zij zelve kunnen proeven met het verhemelte en met het achterste deel van hun mond, daar waar de mond in de keel overgaat.

Het is namelijk een eigenaardige smaak, die we daar vaststellen.

De smaak van de gassen, voorzoover deze een smaak hebben, constateeren we daar. Misschien is ieder van mijn lezers wel eens in een vertrek geweest, waar hij den kolendamp „proefde“. En dan was het hem ongetwijfeld heel duidelijk, dat hij die benauwende smaak kreeg achter in zijn mond, ten deele zelfs in zijn keel.

Smaakgebaarwordingen in dit deel van den mond zijn dus steeds van vrij onaangename aard, wanneer we er in de praktijk mee in aanraking komen. Want al zijn er misschien enkele „reukwaters“, die een gas verbreiden, dat een smaak heeft, óók het „proeven“ van die gassen, zal voor de meeste van onze lezers wel niet bepaald tot de „genoegeelijke gewaarwordingen“ behooren.

Sterke „parfums“ en dergelijke, „smaken“ ons in den regel niet.

Maar dan is „smaken“ wat anders geworden.

Intusschen over de „smaakgebaarwordingen“ een volgend maal breder.

J. W.

LITERATUUR EN KUNST.

Dr J. C. de Moor. †

Ofschoon elders in dit nummer van Redactiewege over den persoon en den arbeid van wijlen Dr J. C. de Moor geschreven wordt, moge het mij toch geoorloofd zijn, bepaaldelijk ook in de rubriek „Literatuur en Kunst“ een woord van dankbaar gedenken hem te wijden.

Voorreest toch was het deze rubriek, waarin hij als medewerker aan „De Reformatie“, zijn bijdragen plaatste, met name in de laatste jaren. En die bijdragen waren van een speciaal karakter: muzikale kronieken, beschouwingen over muziek en muzikale praestatie naar aanleiding van door hem bijgewoonde concerten en uitvoeringen. Deze, om hun originaliteit en zeer juiste appreciatie bij herhaling door de pers geprezen artikelen, vormden een onder ons betrekkelijk weinig beoefend soort van perswerk, omdat muziek-critiek uiteraard bepaalde kennis en ontwikkeling vordert en ze bovendien slechts in beperkten kring belangstelling geniet. Dr de Moor wist echter steeds de algemeene belangstelling te verkrijgen, door den instructieven vorm van zijn schrijven en de voor ieder interessante wijze van mededeelen, waarbij de critiek nooit hoofdzaak, maar toch steeds belangrijk element was. Wat hij op dit gebied schreef „als de eenige onder onze predikanten“ zooals een der bladen zei, verscheen steeds in „De Reformatie“ en de Redactie weet, hoezeer door vele lezers deze specifieke bijdragen werden gewaardeerd.

Maar in de tweede plaats dient de naam van Dr de Moor hier met eere en dankbaarheid te worden vermeld, om wat hij in onzen christelijken kring gedaan heeft voor literatuur en kunst in 't algemeen. Hij is het in 't bijzonder geweest, die ons geleerd heeft hoe en wat we op het terrein

der kunst en vooral dat van de moderne kunst, waardeeren kunnen en moeten. De zoo moeilijke vraag der principiële begrenzing van de waardeeringsmogelijkheid, moeilijk, omdat er zoovele factoren bij in 't geding komen, heeft hij mede bestudeerd, en met fijne intuïtie, scherp onderscheidingsvermogen en artistieke scholing in woord en voorbeeld beantwoord. Herhaaldelijk schreef hij artikelen over deze zaak (we herinneren aan „Opvoeding en kunst“ als een van de bekendste) en in allerlei verband gaf hij de, zoo men wil, praktische toepassing in literaire essays en boekbesprekingen.

Nu is allerwege in de pers gewezen op de zeer belangrijke plaats, die Dr de Moor in ons Gereformeerde leven heeft ingenomen, als predikant, theoloog, leider van kerkelijke vergaderingen, schrijver van vele publicaties en meditaties en dat alles volkomen terecht. Maar er is ook alle reden om daarnaast te wijzen op den bijzonderen invloed, dien Dr de Moor geëffend heeft door zijn voorlichtenden arbeid op het gebied van literatuur en kunst.

Toen, een klein aantal jaren geleden, vooral onder de jongeren in onzen kring de belangstelling begon te groeien voor kunst en kunstschoon, was Dr de Moor een van de eersten, die aan deze wasende beweging leiding gaf. Hij hield lezingen over literaire onderwerpen, schreef tal van studien over letterkundige persoonlijkheden en verschijnselen, ontwierp projecten van letterkunde-behandeling in vereenigingsverband enz. en bij dat alles stelde hij scherp, maar daardoor ook voor ieder waarneembaar, de lijnen van het beginsel tegenover het veelszins verlokkeende beeld der nieuwere cultuur. We behoeven slechts te releveeren zijn lezing over „De Ondergang der eerste Waereld“, zijn studien over van Eeden, Gorter, Roland-Holst, zijn concepten voor literatuur-behandeling op de Jongelingsvereenigingen, om de herinnering aan al dezen arbeid, die in vele opzichten pioniersarbeid was, te verlevendigen. De betekenis van dit werk blijkt misschien nog 't best hieruit, dat het alles, precies zooals het indertijd werd geschreven en samengesteld, nog volkomen bruikbaar is voor onze dagen, zelfs als studie-materiaal wordt geciteerd en herdrukt. 't Is massief, breed en tegelijk diep, literair-aesthetisch en tegelijk principieel beschouwend en critiseerend.

In den allerlaatsten tijd wijdde Dr de Moor zich in 't bijzonder aan de critische bespreking van nieuw-verschenen boeken. En ook in dien arbeid was hij onbetwist de leider, omdat hij, scherp van blik als hij was, onmiddellijk zag de plaats, die men ten opzichte van eenig boek of geschrift innemen moest. 't Is dan ook niet zonder reden geweest, dat, toen de kring van christelijke essays gevormd werd, men de leiding zocht van Dr de Moor. Hij was de aangewezen voorzitter: zijn erkend gezag moest de jonge vereeniging dragen, zijn verstandig beleid den opgezette arbeid leiden. Als aan zoo veel, dat naar menschengedachten nog op hem wachtte, is hij echter aan dit nieuwe werk, dat zijn geheele belangstelling had, ontvallen, voor nog alle plannen behoorlijk waren geprojecteerd....

Maar niet slechts op het gebied der literatuur, doch over 't geheele terrein der kunst was deze uitnemende werker en kenner een gids. Naast muziek en letterkunde had vooral de plastische kunst zijn aandacht en ook daarover schreef en sprak hij ter voorlichting van het christelijk volk. (Men denke b.v. aan zijn toelichtingen bij vele schilderstukken van Rembrandt.) En de groote waarde van dat alles, ook van dezen laatstgenoemden arbeid, was het positieve, het bejinde. Zooals er karakter zat in heel z'n persoonlijkheid en doen, zoo had ook al z'n werk karakter. Juist wat we noodig hadden tegenover de veelszins vage, dikwijls moeilijk precies te doorgronden moderne kunst, dat bezat hij: lijn, richting, vaste koers.

Daarom dan is de betekenis, die Dr de Moor gehad heeft voor de ontwikkeling van de belangstelling voor en de kennis omtrent kunst, in haar veelzijdige openbaring, zoo groot geweest. Hij kende alle bezwaren, die zich bij dezen arbeid voordoen, omdat hij alle onderdeelen van den arbeid zelf kende.

Daarom ook hebben wij zoo ontzaggelijk veel in dezen kloeken voorganger verloren. We dachten, dat er nog zooveel groote arbeid die wacht, onder zijn leiding moest geschieden — en ziet, zijn taak was volbracht voor we het zelfs vermoeden konden....

Maar daarom óók hebben wij zooveel reden om in dankbaarheid hem te gedenken en God te danken voor het vele, dat in hem ons geschonken is geweest. Wie op dit terrein met hem in aanraking kwam, weet, hoeveel steun men altijd vond bij dezen krachtigen, stoeren en immer hulpvaardigen vriend, hoe hij in moeilijke gevallen steeds een raadsman was, op wiens advies men veilig kon afgaan en hoe zijn oordeel, persoonlijk gestempeld steeds door de fermetiteit van zijn karakter, een muur was, waartegen men stand houden kon.

Veel, heel veel is hij geweest voor allen, die op

het gebied van literatuur en kunst trachten eenigen arbeid te doen; veel, heel veel is hij geweest voor allen, die ten aanzien van literatuur en kunst leiding en voorlichting zochten — en daarom mocht in deze rubriek van ons blad niet ontbreken een woord van dankbare nagedachtenis en erkentelijkheid, dat een woord was van weemoedige hulde, maar toch ook van blijden dank voor het vele, dat God in hem en zijn arbeid ons geschonken heeft.

En die arbeid blijft, waar de dienstknecht ging in de vreugde zijns Heeren.

C. T.

PERS-SCHOUW.

De klapper van het „Handelsblad“

Het „Handelsblad“ schijnt heusch nog te gelooven, dat het onderstaand product plaatsen kan, zonder zich belachelijk te maken bij het ontwikkelde deel der natie. Een Man van het blad is in Assen geweest. Vermoedelijk heeft hij van den officiëlen synodalen akker geen aren kunnen lezen, en in zulke gevallen gaat men, om toch de pen leeg te krügen, licht tot het gilde der zandjes-pikkers over. Want „zandjes-pikker“ is de juiste vertaling voor het griekse woord, dat in Handelingen door „klapper“ is weergegeven. Maar, wat toch deze klapper weet te zeggen:

Wij waren in de gelegenheid sommige afgevaardigden eens te polsen over hun zionswijze. Eenigen waren in hun oordeel nog gereserveerd, anderen daarentegen waren met hun oordeel klaar, zooals bleek door het bezigen van uitdrukkingen, aan den Bijbel ontleend, als: „Dr Geelkerken is een gansch bittere gal“, of „wat zal deze klapper nog langer in onze kerken den boel op stellen zetten, hij is een ketter, ontkent alles wat in den Bijbel staat, enz.“ Zij, o.a. deze uitdrukking, doen wel gevoelen, in wel teeken deze zaak nu gekomen is. Dat het in deze kwestie gaat over het gewichtige probleem zooals de vrijheid der exegese in de Ger. Kerken, ontgaat dezen menschen geheel.

Het „Handelsblad“ moet het zelf maar weten. Maar dat we dit eenvoudig weg weigeren te gelooven, al zou het ook nog eens met nadruk verzekerd worden, willen we met plezier verzekeren aan zijn nu al maanden lang zandjes pikende redactie. Het is me het taaltje Kanaans wel, dat hier gelümd is. Dit synodale type is precies even legendarisch als de onsterfelijke Hollander-met-potbroek-en-op-klompen, waaraan ze in Amerika gelooven.

P. S. Bovenstaande was geschreven voor het nummer van verleden week, doch bleef toen liggen. Sedert is gebleken, hoe volstrekt waardeloos de fantasieën van het Handelsblad waren. De zaak zelf is geen woord meer waard. Ondergeteekende, die een vergadering der synode bijwoonde, heeft trouwens geen enkel Zeeuwsch costume ontdekt; toch bleken alle Zeeuwen present. Liegen kost niet veel.

Dr J. C. de Moor. †

Van wat ons na thuiskomst onder de oogen kwam, willen wij, voorzoover Dr J. C. de Moor, die een van de meest gewaardeerde medewerkers van ons blad was, herdacht wordt, eenige uitbreksels geven.

In De Rotterdammer, Zondagsblad, schreef Willem Evers:

Ook als musicus bezat hij talent, weer niet als schepper van nieuwe muziek, maar wel als criticus en ook verbeteraar van het oude. Is het niet merkwaardig, dat zijn gelaat opvallende Beethoven-trekken vertoonde. Zijn gedegen muzikale bijdragen in „De Reformatie“ zullen velen onder ons zich nog herinneren. Groot muzikale liefhebber als hij was, waren freintochten naar andere plaatsen, om oratoria of symphonieën te gaan hooren, hem niet te veel. En hetzelfde fincricische vermogen dat wij uit zijn letterkundige essays kennen, openbaarde zich ook in zijn muziek-recensies. De oogenschijnlijk zoo nuchter-verstandelijke man liet zich dan vervoeren tot een stijl, waarin de hevigheid van zijn misschien wel zeer diep in zichzelf beleefde ontroering nog nagolfde. Hij was een gevoelig-levend mensch, die uit kracht van zijn leven zelf meewerkte aan reformatie op veel gebied. Door hem zijn de oude psalm-melodien rhythmisch gezet, en wie zal zeggen, hoe ver hij met dit ideaal van rhythmisch zingen zijn tijd vóór was. Behalve van uitvoeringen ook recensent van muzikale uitgaven, bracht hij ook hier de beoordeeling op hoog peil, en gaf hij zoo leiding aan het werk onzer jonge componisten.

En zelfs de schilderkunst, onder ons nog zoo weinig belangstelling genietend, had zijn liefde. Hij bracht Rembrandt nader tot ons volk, en wel was hij op dit terrein minder goed thuis dan in de letteren en de muziek, en kon men soms met eenig recht smalen van dilettantisme spreken, en dat hij overal verstand van dacht te hebben, tóch zag hij in, dat ook hier een levensrijkdom ligt verborgen, dien velen onbewust voorbijliepen. Groote waardeering verdient dan ook zijn streven, om waar anderen in gebreke bleven, zelf de handen aan den arbeid te slaan en zoo de aandacht van het Calvinistische volk te trekken naar een nog veelszins onontgonnen veld van cultuur.

Later lezen we nog:

Want iemand als hij, die zoo op alle gebied naar harmonie speurde en de schoonheid in zijn critieken diende, was dichter in zijn hart, al zijn zijn gedichten wellicht nooit buiten de wereld van zijn zieleleven tot het woord gekomen. In „De Reformatie“ evenals in „Stemmen des Tijds“ schreef hij meermalen over componisten als Mahler en Beethoven; toen Berlage met zijn plan voor den Beethoven-tempel kwam, was het Dr de Moor, die er ons over inlichtte. Het doet ons nu eigenaardig-weemoedig aan, te lezen, wat hij anderhalf jaar geleden in „De Reformatie“ schreef over Mahler: „Das Lied von der Erde“ werd door Mahler geschreven, toen hij meer dan ooit gevoelde, hoe lief hij de schoone aarde had en hoeveel moeite het hem zou kosten, haar prijs te geven. Hij wist, dat dit niet lang meer zou duren. Hoewel hij nog slechts

48 jaar was, wat onvoorspelbaar weten, dat scheppen als dat Univer-lingliche to-levenswerk nog slechts in zijn leven dienen en b-geest. In d-voor hij s-zoowel als-die van zijn Maatschapp-haar gebrui-voor den over „De-bewerking-ment bese-Schritterite-groote uit-verscheen, Heral“ v-zijn scherp-wijs voeds-van zich in-uit om doe-hooging var-genooten 2-ter voorbe-Weihnachts-hij zeide o-herhaald. E-ziek uit er-illustrerde-onze mens-Is het bij d-van zijn v-te maken v-zakelijkheid

Indedaad, voor de ontv-en waardeere-die iemands v-keeren, waar-sing en refor-knippen we l

Hoe leidd-heid en ver-teekende h-schen hand-Jesaja oves-en waarvan-schap der-grafkelder-en genade-levensmoed

Heel het-reek; hij-lede voor-was geen d-lijken zin,-jeugd nood-Over vel-heen 7 mar-op welk e-rust.

Uit de „As-hand van ds

Indien we-dat hij, die-een paar v-woorden ver-predies eer-ge weet, da-nog niet v

Woensda-rug kwam-moderamen-er niets aan-en heel ap-dat hij ter-was gewor-stand. En i-kwam bij d-dat Dr de-

Dit werka-Vergissen-vijftig jaren-Hij heeft-blijkbaar ge-thans in de-tot de vren

We heb-van nabij g-hebben we-van de leug-gaan, word-van heffige-aanschouwi-is. Op hee-vergadering-Synode geh-krachten, vi-gen heeft d-Ook op de-zindheid, o-volkomen

Een stem i-De heer M. C

In Den J-veld. Met v-loofd en h-knecht. Wi-volle kerke-niet aan t-waar hij m-als onze ca-moelijk vie

† In den bundel „Christendom en Opvoeding“, door Prof. Anema o.s., p. 173 vlg.

† b.v. in de Serie „Christelijk Letterkundige Studien“ (Uitg. Mij „Holland“, Amsterdam.)